Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle liittyen tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeisiin 2019 – 2023 (O 5/2019 vp)

Kiitän mahdollisuudesta kertoa näkemykseni Suomen tulevaisuuden kannalta kiinnostavista ilmiöistä. Nostan esiin kolme aihetta:

1. ekologisen jälleenrakennuksen skaalan hahmottaminen
2. tulevaisuuden muutosten sisäistäminen henkilökohtaisella tasolla
3. tulevaisuusvalta

Yksi tulevaisuuteen eniten vaikuttavista asioista on ekologisen kriisiin vastaaminen. Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen, jäteongelma ja resurssien vaihteleva saatavuus ovat johtaneet tilanteeseen, jossa tarvitaan nopeita muutoksia niin yhteiskunnan rakenteisiin ja talouden toimintaan kuin myös ajattelumalleihin ja kulttuuriin. Edessä on digitalisaatiota paljon suurempi muutos ja seuraavat kymmenen vuotta määrittävät pitkälti mihin suuntaan Suomi kehittyy ja voi kehittyä. Näin merkittävä muutos on samalla mahdollisuus rakentaa aiempaa kestävämpi, hyvinvoivempi ja tasa-arvoisempi yhteiskunta.

Ekologinen kestävyyskriisi ei ole mikään uusi asia, mutta siinä on kolme vähemmälle huomiolle jäänyttä näkökulmaa. Ensimmäinen on muutoksen skaalan hahmottaminen. On tarve luotettavan ja uskottavan tahon toimesta kuvata tarvittavan muutoksen skaalaa seuraavien kymmenen vuoden aikajänteellä, niin Suomessa kuin globaalisti. Tavoitteet ovat selvillä, mutta niihin pääsemiseen tarvittavista toimista on erilaisia näkemyksiä. Mitä ekologinen jälleenrakennus tarkoittaa käytännössä? Mitä jos muutoksia ei tehdä?

Toinen, tulevaisuudentutkimuksenkin kannalta haastava asia on toimintaympäristön muutoksen linkki elämäntapoihin ja kulttuuriin. Ihmisten on hyvin vaikea kuvitella oman ajattelunsa ja toimintansa muuttuvan, vaikka pystyisivätkin kuvittelemaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Kuitenkin juuri ihmisen ajattelun ja sitä kautta toiminnan tulee muuttua, jotta siirtymässä jälkifossiiliseen, kestävään yhteiskuntaan onnistutaan. Elämyksellinen ennakointi, eli tulevaisuuden tuominen koettavaksi nykyhetkeen taiteellisin ja kokemuksellisin menetelmin voivat avata uusia keinoja oman elämäntavan muutoksen ymmärtämiseen.

Edellisiin liittyen kolmas kiinnostava aihe on tulevaisuusvalta: kuka pääsee muovaamaan tulevaisuuskuvia ja ketkä niissä on edustettuina? Osallisuus ja moniäänisyys, esim. niin iällinen, alueellinen, etninen kuin koulutuksellinen monipuolisuus, korostuvat aiempaa enemmän niin sanotussa postnormaalissa ajassa. Nyt on tärkeää tulevaisuuskeskustelun demokratisointi ja rakentava dialogi toivottavista, toisenlaisista tulevaisuuksista. Tarinallisuus ja tulevaisuuskyvykkyys ovat avainasemassa tämän toteuttamisessa.

Kiteytettynä tulevaisuuden kannalta oleellista on siis tieto, tulkinta ja valta: tieto tarvittavan muutoksen suuruudesta, muutoksen tulkinta henkilökohtaisella tasolla ja valta esittää näkemyksensä ja vaikuttaa tulevaisuuksiin.

Helsingissä 5.11.2019

TkT Mikko Dufva, johtava asiantuntija, Sitra